

St. prp. nr. 21.

(1928)

Om godkjenning av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale med noteveksling av s. d. ang. erstatning til Norge i anledning av forholdsregler som det Tyske Rike har truffet under krigen.

Utenriksdepartementets innstilling av 23de desember 1927, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av stats- og utenriksminister Ivar Lykke).

Kort tid efter verdenskrigens faktiske ophør ved avslutningen av våbenstilstands-overenskomsten mellom de allierte makter og Tyskland høsten 1918 satte Utenriksdepartementet sig i forbindelse med vedkommende interesserte organisasjoner i den hensikt å tilveiebringe en oversikt over våre krav på erstatning i anledning av verdenskrigen.

Ved kgl. resolusjoner av 24de april og 1ste mai 1920 blev der nedsatt en «Kommissjon til prøvelse av våre krav på erstatning for våre tap av menneskeliv, skib og varer som følge av sjøkrigsførselen og til å fremkomme med et nærmere begrunnet forslag til erstatningskrav». Denne kommisjon fikk følgende sammensetning:

1. Professor dr. juris M. H. Lie, kommisjonens formann,
2. Byråchef G. Blackstad (Departementet for Handel, Sjøfart, Industri og Fiskeri),
3. Hr. D. Brochmann (Norsk Styrmannsforening),
4. Direktør Erik Farup (A/S Norsk Varekrigsforsikring),
5. Direktør J. Jantzen (Nordisk Skipsrederforening),

6. Hr. Hj. Johannessen (Norsk Stuert Landsforening),
7. Byråchef R. Kildal (Utenriksdepartementet),
8. Direktør W. Klaveness (Norges Rederforbund),
9. Hr. O. Nielsen (Norsk Matros- og Fyrbøterunion),
10. Hr. L. Chr. Steendal (Det Norske Maskinistforbund),
11. Kaptein E. Tønnesen (Norges Skipsførerforbund).

Ved kgl. resolusjon av 12te november 1920 blev ekspedisjonschef (nu høiesteretts-assessor) dr. juris Thv. Boye opnevnt som kommisjonens formann istedenfor professor Lie, som på grunn av annet arbeide hadde frasagt sig hvervet.

Med hensyn til omfanget av kommisjonens mandat er følgende 2 omstendigheter av betydning: På kommisjonens første møte den 4de mai 1920 blev det enstemmig fastslått «at kommisjonens mandat ikke tillike omfatter spørsmålet om den nærmere fordeling mellom de forskjellige interesser og krav av den samlede erstatningssum, som det måtte lykkes å opnå og de momenter

Om godkjennelse av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

som måtte være bestemmende for en sådan fordeling». Dernæst må det bemerkes at Utenriksdepartementet i en skrivelse til kommisjonen av 6te mai 1920 har uttalt følgende: «at det ved nedsettelsen av kommisjonen har vært dette departements forutsetning, at kommisjonens mandat kun omfatter erstatning for tap av menneskeliv (herunder innbefattet hel eller delvis invaliditet), varer og skib, hvor tapet skyldes senkning ved tyske krigsskib; tap forårsaket av andre grunner, således f. eks. miner, blir derfor ikke å behandle av kommisjonen».

Efter opdrag av Utenriksdepartementet tilstillet legasjonen i Berlin den 6te august 1920 det tyske utenriksministerium en verbalnote av følgende innhold:

«Under henvisning til sin promemoria av 15de april 1919 angående den skade som er tilføiet Norge ved den tyske undervannsbåtkrig har den kgl. norske Legasjon efter ordre av sin regjering den ære å meddele det Tyske Utenriksministerium følgende:

«Den norske regjering, som ved en særlig kommisjon lar utrede de erstatningskrav som den har på den tyske regjering i anledning av den tyske sjøkrigsførsel antar at den i en nær fremtid vil være i stand til å fremsette kravene med nøiaktig opgave over deres størrelse, såvel hvor det gjelder de drepte eller sårede norske sjøfolk som de senkede eller ødelagte norske skib med ombordværende ladning; den norske regjering har funnet å burde meddele den tyske regjering dette samtidig med at den ønsker å bringe i erindring at den i sin tid — jfr. legasjonens ovennevnte p. m. — forbeholdt sig å fremkomme med nærmere formulerte erstatningskrav, idet den samtidig henviste til de protester som den hadde avgitt i anledning av undervannsbåtkrigen».

I sin svarnote av 1ste september 1920 uttaler det tyske utenriksministerium blandt annet:

«Den tyske regjering, som må forbeholde sig å ta nærmere standpunkt til omhandlede krav, når disse er formulert, ønsker allerede nu å gjøre opmerksom på at den alltid har vært villig til i det enkelte til-

felle å undersøke om forholdsregler, som i strid med folkerettens anerkjente grunnsetninger eller billighet er truffet av den tyske sjøkrigsmakt, har vært til skade for norske interesser og eventuelt å godtgjøre sådanne skader. Ved dette standpunkt, som bl. a. er inntatt med hensyn til dampskibene «Tiger» og «Sommerstad» og ganske nylig med hensyn til damperen «Durban» akter den tyske regjering også å holde fast i fremtiden. Derimot kan den tyske regjering ikke stille i utsikt at den vil være villig til i videre utstrekning å ta hensyn til erstatningskrav fra den norske regjering i anledning av undervannsbåtkrigen.»

Den 10de mai 1921 avgav Erstatningskommisjonen en foreløbig innstilling. Der er beregnet følgende erstatninger: for skib 386 millioner kroner, for frakttap ca. 4½ million kroner og for tap av menneskeliv og erhvervsevne kr. 10 355 384,00. Verdien av de ved sjøkrigsførselen tapte eller beskadigede ladninger hadde kommisjonen derimot ikke beregnet. Imidlertid fant Utenriksdepartementet det ønskelig at en sådan beregning kunde foreligge, når erstatnings-saken blev optatt til behandling. Ved kgl. resolusjon av 7de april 1923 blev Utenriksdepartementet bemyndiget til å la foreta beregning over verdien av de ved sjøkrigsførselen tapte eller beskadigede skibsladninger. Dette beregningsarbeide har under ledelse av høiesterettsassessor Boye vært utført av kaptein og dispachør Peter Olsen og dispachør Erik Farup. Resultatet av beregningen er meddelt Utenriksdepartementet i en skrivelse av 18de oktober 1924. Erstatningen for ladninger er beregnet til ca. 12 millioner kroner. At dette beløp ikke er større skyldes den omstendighet at et flertall av de senkede skib blev ødelagt på reise mellom utenlandske havne og at mange av skibene gikk i ballast.

Den 21de april 1925 anmodet Utenriksdepartementet legasjonene i Kjøbenhavn og i Stockholm om muntlig å meddele henholdsvis det danske og det svenske utenriksministerium at den norske regjering aktet å fremsette erstatningskrav i anledning av Tysklands folkerettsstridige sjø-

Om godkjennelse av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

krigsførsel. Nevnte to legasjoner blev samtidig anmodet om å forhøre hvorvidt Danmark og Sverige for sitt vedkommende hadde tatt noget standpunkt til spørsmålet.

De opplysninger som Utenriksdepartementet mottok viser at Sverige på det tidspunkt ikke aktet å fremsette noget erstatningskrav mot det Tyske Rike og at Danmark ialfall ikke hadde til hensikt å fremme noget almindelig erstatningskrav.

Hvad Sverige angår er særlig en skrivelse fra sendemann Wollebæk i Stockholm av 12te mai 1925 av betydning. Sendemannen uttaler:

«Under et besøk idag hos den svenske utenriksminister i departementet bragte jeg samtalen inn på ovennevnte sak, og han sa mig da følgende:

Den utredning som i sin tid er foretatt i Sverige av Kommercekollegiet gjelder alene de faktiske tap, den gjelder ikke nogen rettslig utredning; nogen sådan utredning er overhodet ikke gjort. Fra tid til annen har man hatt spørsmålet om fremsettelse av erstatningskrav overfor Tyskland oppe til muntlig drøftelse; man er imidlertid, ialfall inntil videre, blitt stående ved at en fremsettelse av erstatningskrav vilde være både utsiktsløs og inopportun, og man har herunder også hatt for øie situasjonen under de internasjonale forhandlinger mellem Tyskland og Ententemaktene om disses skadeserstatningskrav; Tyskland vil ikke anerkjenne nogen plikt til erstatning til de nøytrale i anledning av sjøkrigsførselen eller det vil, som det har gjort i enkelte saker, anføre at det ikke får tillatelse av Ententemaktene til å utrede noget erstatningsbeløp; og med hensyn til Ententemaktene har man forutsatt at det forholder sig så at disse vil si at Tyskland er bankerott og at de har prioritet for sine krav, — denne opfatning om prioritet for dem, om ikke rettslig holdbar, kan ialfall faktisk tenkes å ha en viss styrke, Ententemaktene har jo lidt de største tap.

Idet utenriksministeren på nytt fremholdt opfatningen om det utsiktsløse og det inopportune i å fremsette erstatningskrav tilføiet han at dertil kom at der ikke i Sve-

rige var nogen private interesserte i sådant krav; de private var blitt dekket ved hjelp av «försäkringsrörelsen».

Under en samtale for nogen dager siden (6te ds.) med vedkommende avdelingschef i det svenske utenriksdepartement om samme sak, fremholdt også denne for mig at i Sverige var der ikke nogen private som hadde krav å gjøre gjeldende; spørsmålet var da om staten hadde nogen interesse av å fremsette krav; men herunder måtte man uvilkårlig tenke på at den svenske krigsforsikring var avsluttet med overskudd på 40 millioner; det var statens skatteborgere i almindelighet som hadde lidt tap, ved varernes fordyrelse».

Utenriksdepartementet har inngående drøftet spørsmålet om erstatningskravets fremsettelse med legasjonen i Berlin, høierettsassessor Boye og direktør J. Jantzen. Samtlige har vært enig i at det norske erstatningskrav for tap av menneskeliv og sjømenns erhvervsevne ikke kan frafalles. Derimot har man vært enig om at erstatningskravet for senkede skib og ladninger kan frafalles på betingelse av at den tyske regjering inntar en imøtekommende holdning til kravet på erstatning for tap av menneskeliv og erhvervsevne. Dette standpunkt er bygget på den betraktning at det kan bli vanskelig å angi på hvis vegne et erstatningskrav for senkede skib og ladninger skal fremsettes, idet de skadelidende norske redere og ladningseiere har fått erstatning av forsikringsselskapene, som igjen har sikret sig mot tap gjennom premieberegningen og ved reassurans. Dertil kommer at reassuransen for den største del blev tatt i utenlandske selskaper.

Erstatningskravet mot det Tyske Rike blev fremmet ved en note fra sendemann Scheel til den fungerende tyske utenriksminister Dr. von Schubert av 7de februar 1927. At dette krav ikke er blitt fremmet tidligere skyldes sakens vidtløftighet, ønsket om først å fremme endel konkrete erstatningskrav før det store almindelige krav blev fremsatt, og ikke minst den omstendighet, at de allierte makters strenge håndhevelse av Versaillestraktatens art. 248 faktisk

Om godkjennelse av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

har vært til hinder for at Norge har kunnet fremme sitt erstatningskrav på det Tyske Rike. Artikkelen lyder i norsk oversettelse således: «Med forbehold av de undtagelser som måtte bli tilstått av Reparasjonskommisjonen skal et første prioritets pant hvile på det Tyske Rikes og de tyske staters eiendom og inntekter til fordel for de erstatningskrav og andre byrder som er begrunnet i nærværende traktat, og alle andre tilleggstraktater eller tilleggskonvensjoner eller i avtaler som er inngått av Tyskland med de allierte og forbundne makter under våbenstilstanden og dens forlengelser.» I denne forbindelse vil det være av interesse å bemerke at Norge, såvidt vites, er den første stat som er kommet til en endelig ordning med det Tyske Rike i anledning av den tyske folkerettsstridige sjøkrigsførsel.

Ovennevnte note av 7de februar 1927 lyder på norsk således:

«Efter opdrag av min regjering har jeg den ære å bringe i erindring at Norge under krigen ved flere leiligheter har nedlagt innsigelse mot de folkerettsstridige sjøkrigsforanstaltninger, som det Tyske Rike under krigen traff overfor norske fartøier og deres besetninger, og gjort forbehold om erstatning for den økonomiske skade som blev påført Norge.

En av den Norske Regjering nedsatt kommisjon har efter lengere tids arbeide avgitt beretning angående omfanget av den lidte skade ved de tyske stridskrefters ødeleggelse av menneskeliv, fartøier og ladninger i strid med folkerettens regler som de var anerkjent før verdenskrigen.

Den Norske Regjering anser den Tyske Regjering pliktig til å erstatte denne skade. Den fremsetter dog kun krav på erstatning for den skade som blev voldt ved den såkalte uinnskrenkede undervannsbåtkrig. Denne uthever sig fra de øvrige folkerettsbrudd derved at handelsfartøier på det fri hav senkedes uten forutgående undersøkelse og ofte uten at der blev gitt besetningen anledning til å redde sitt liv, og uten at spørsmålet om rettmessigheten av senkningen blev forelagt en priserett. Denne ubåtkrig, som kostet ialt ca. 1200 norske sjø-

menn livet, hadde jo selv innen Tyskland tallrike motstandere i ledende stillinger.

De Norge ved den uinnskrenkede ubåtkrig påførte tap ved ødeleggelse av fartøier som ikke kunde opbringes for kontrabandeførsel eller for å ha gjort sig skyldig i noget nøytralitetsstridig forhold, er av den nevnte regjeringskommisjon beregnet til ca. 300 millioner kroner. Herav utgjør ca. 10 millioner kroner beregnet erstatning for tap av menneskeliv eller erhvervsevne ved skibenes torpedering. Den Kgl. Regjering tillegger dette erstatningskrav for tap av menneskeliv en særlig vekt.

Den Norske Regjering innbyr herved den Tyske Regjering til forhandling om saken ved særskilte delegerte. Det materiale hvorpå de ovennevnte beregninger er bygget vil da bli fremlagt.

For det tilfelle at de to regjeringer ikke ved direkte forhandlinger skulde kunne enes om prinsippet for ydelse av skadeserstatning eller om erstatningens beløp og utbetaling, foreslår den Norske Regjering, at det samlede erstatningskrav overlates en voldgiftsdomstol til definitiv avgjørelse.»

Noten blev overlevert personlig av sendemann Scheel den 9de februar 1927. Samtidig avgav sendemannen, efter opdrag av regjeringen, følgende muntlige meddelelse: «Sendemann Scheel er bemyndiget til muntlig å stille i utsikt at den norske regjering under forutsetning av at den tyske regjering inntar en imøtekommende holdning i saken, er villig til å begrense forhandlingene til kun å gjelde et erstatningskrav for tap av menneskeliv og erhvervsevne.»

I skrivelse av 13de juli 1927 har legasjonen i Berlin innberettet, at sendemann Scheel hadde hatt en konferanse om erstatningssaken i det tyske utenriksministerium med ministerialdirektør Dr. Gaus og Geheimråd Martius, som hadde meddelt ham «at Auswärtiges Amt hadde følt sig for hos vedkommende andre Riksmyndigheter, og resultatet var blitt, at man var tilbøielig til å ville yde nogen erstatning. Der kunde ikke være tale om nogen prinsipielt omfattende erstatning av den art som efter de

Om godkjennelse av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

norske beregninger vilde betinge en erstatningssum på 300 millioner kroner. Denslags vilde i sine konsekvenser være aldeles uoverkommelig for Tyskland, og Tyskland hadde allerede overfor flere nøytrale land tatt det standpunkt at der ikke kunde være tale om nogen voldgift om denslags krav. Men Tyskland var inne på å yde nogen erstatning for tap av menneskeliv og erhvervs-evne.

Man hadde valgt denne linje av humanitære grunner, uttrykket politiske grunner blev også benyttet flere ganger. Vi måtte være forberedt på at der blev pruttet adskillig av på de 10 millioner kroner vi forlangte; det var et vel stort beløp; tilstanden i Tyskland var dessverre på langt når så god som man ofte trodde i utlandet. Dessuten måtte de be om å få noget materiale til støtte for kravet på de 10 millioner, en liste over de fartøier det gjaldt og lignende. Man behøvde ikke omfattende detaljerte opplysninger om hvert fartøi og dets besetning. Men noget «Unterlage» måtte de jo ha for å kunne foranledige utbetalt såvidt stort beløp av Rikskassen, som det her vilde gjelde. Man ønsket ingen kommisjonsbehandling med derav følgende diskusjoner og prosedyre. Det hele var tenkt å skulle foregå summarisk og i stilhet. De vilde foreslå at Geheimeråd Martius og jeg kunde tale sammen om materialet 3—4 dager efterat Auswärtiges Amt hadde mottatt det.

De tyske herrer nevnte tilslutt, at Tyskland sannsynligvis vilde være nødt til å innhente erstatningskommisjonens samtykke til utbetaling av det erstatningsbeløp, vi vilde komme overens om.

Mine innlegg i samtalen gikk hovedsakelig ut på å fremheve hvilken fordel Tyskland vilde ha av å ordne sig med Norge. Det gode inntrykk, ydelse av erstatning vilde gjøre, vilde for Tyskland være verd meget mere enn 10 millioner kroner. Der vilde være skapt en præcedens av verdi for Tyskland i forhandlinger med andre nøytrale land. Naturligvis var jeg villig til å forhandle med dem om beløpets størrelse. Men 10 millioner var jo overmåte beskjedent, når man henså til hvad vi egentlig hadde krav på. Jeg

nevnte intet om, at det for oss var det folkerettslige moralske prinsipielle moment det vesentlige, forat de ikke skulde kunne få det inntrykk, at beløpets størrelse var av mindre viktighet.

De tyske herrer fremhevet gjentagne ganger, at det gjaldt en venskabelig summarisk forhandling om en «Pauschalsumme» som erstatning».

Legasjonens skrivelse inneholder forøvrig en begjæring om tilveiebringelse av endel nærmere opplysninger og et ønske om å få bistand av høiesterettsassessor Boye under gjennomgåelsen av materialet med Auswärtiges Amt.

Efterat assessor Boye hadde erklært sig villig til å yde sådan bistand, og efter at de av sendemann Scheel begjærte opplysninger var blitt tilveiebragt, anmodet Utenriksdepartementet i skrivelse av 22de august 1927 Handelsdepartementet om dets uttalelse. I sin svarskrivelse av 10de september 1927 meddeler Handelsdepartementet at det hadde gjort Norges Rederforbund bekjent med sakens stilling (bl. a. også med den note som sendemann Scheel den 9de februar 1927 hadde overlevert i det tyske utenriksministerium og den muntlige meddelelse som sendemann Scheel hadde gitt samtidig) og at det i alt vesentlig var enig i den oppfatning som Norges Rederforbund hadde gjort gjeldende i en skrivelse til Handelsdepartementet av 30te august 1927. I denne skrivelse uttaler Rederforbundet blandt annet følgende:

«Vi går ut fra at den norske regjering vil fastholde den prinsipielle rett til å få erstatning både for liv og for gods og at denne prinsipielle oppfatning ikke opgis ved at man eventuelt godtar et litet beløp som endelig ordning.

Rederforbundet har selvfølgelig ikke adgang til å opgi krav som noget norsk rederi måtte mene sig å ha mot Tyskland. Det kjenner imidlertid ikke til at der eksisterer noget sådant uopgjort krav som ikke allerede er reist. Det anser det usannsynlig at noget endnu ukjent krav vil fremkomme. Rederforbundet mener derfor at regjeringen hvis nødvendig for å opnå en tilfredsstillende ordning må kunne avgi erklæring om at den ikke vil

Om godkjennelse av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

støtte krav som efter ordningens vedtagelse måtte bli reist.

Rederforbundet er enig i at det må tillegge den norske regjering å bestemme over fordelingen av erstatningsbeløpet mellom de norske interessenter.

Rederforbundet er også enig i at erstatningen for liv må kunne begrenses til norske sjømenn som tjenstgjorde på et norsk ubevebnet skib under norsk flagg eller sådanne sjømenns etterlatte. Derimot kan skibe i convoy ikke utelukkes.»

Den 29de september 1927 tilstillet Utenriksdepartementet legasjonen i Berlin utførlig instruks i saken. Av denne instruks hitsettes:

«Ved utarbeidelse av den avtale (protokoll, noteveksling eller lign.) som skal danne grunnlaget for det endelige oppgjør av erstatningskravet, ber jeg legasjonen være oppmerksom på at regjeringen inntar følgende standpunkt til saken:

Regjeringen fastholder sin prinsipielle rett til å få erstatning både for liv og for gods og denne prinsipielle opfatning er ikke opgitt fordi man fra norsk side — av hensyn til ønsket om å få saken oppgjort — godtar et mindre beløp enn man har krav på som erstatning for menneskeliv. Som følge herav bør Norge innrømmes mestbegunstigelse for det tilfelle at det Tyske Rike senere skulde yde erstatning for skib og ladning til andre land ialfall til land som var nøytrale under krigen.

I denne forbindelse bør det søkes holdt adgang åpen for den norske regjering til å fremsette erstatningskrav om der, mot formodning, efter erstatningsavtalens avslutning, skulde dukke op en eller flere saker vedrørende skib eller ladning, som er av den art, at den norske regjering finner å burde yde sin støtte til kravets fremme. Imidlertid bør saken ikke strande på dette krav, og skulde det stille sig iveien for en ellers tilfredsstillende ordning av erstatningsoppgjøret bør kravet frafalles. Skulde der fra tysk side bli krevet en skriftlig erklæring herom bør legasjonen, hvis det ikke kan undgås, avgi en sådan erklæring. Det allerede fremsatte erstatningskrav i forbindelse med 4

hollandske dampere, jfr. senest 624 L. 12. 8. 27, bør under alle omstendigheter gå sin gang.

Det bør fastslåes i avtalen at erstatningen fra tysk side ydes på den betingelse at den norske regjering helt ut skal ha disposisjonsrett over erstatningsbeløpet således som av legasjonen nevnt. En sådan bestemmelse bør formuleres således at den norske regjering får adgang til å yde erstatning til alle norske sjøfolk og deres etterlatte når de har lidt skade som følge av den tyske sjøkrigsførsel, mens vi i forholdet til det Tyske Rike innskrenker oss til å kreve erstatning for norske sjømenn som tjenstgjorde på norsk ubevebnet fartøi under norsk flagg eller sådanne sjømenns etterlatte.

Norske sjømenn som blev torpedert ombord i konvoiert fartøi må ikke utelukkes fra erstatning.

Hvis avtalen fra tysk side må forelegges Erstatningskommisjonen til godkjennelse, bør legasjonen ikke motsette sig dette. Ratifikasjon fra norsk side bør under alle omstendigheter forbeholdes.

Legasjonen bør holde Utenriksdepartementet underrettet om forhandlingenes gang og forelegge departementet alle tvilsomme spørsmål til avgjørelse.»

Efterat Utenriksdepartementet hadde korrespondert nærmere om saken med legasjonen i Berlin og høiesterettsassessor Boye, reiste denne den 26de oktober 1927 til Berlin.

Legasjonen i Berlin har i en skrivelse til Utenriksdepartementet av 8de november 1927 utførlig redegjort for de i Berlin førte forhandlinger. Av denne skrivelse hitsettes:

«Høiesterettsassessor Boye ankom hertil 27de f. m. aften og konfererte med mig i legasjonen 28de. Den 29de og følgende hverdager har møter daglig vært avholdt i Auswärtiges Amt til og med 4de ds., hvorefter assessoren og jeg i fellesskap har behandlet stoffet til forelegg for det Kgl. Departement. Assessoren deltok i samtlige møter i Auswärtiges Amt. Hans deltagelse var uundværlig på grunn av hans særlige kjennskap til sakens forhistorie og særdeles verdifull på grunn av hans folkerettslige og juridiske innsikt. Vi samarbeidet den hele tid i full sam-

Om godkjennelse av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

forståelse og enighet. Fra tysk side forhandlet geheimeråd dr. Martius.

Forhandlingene er resultert i hoslagte utkast bilag 1 og bilag 2.

Angående forhandlingenes forløp og hovedlinjer bemerkes:

Den 29de leverte de norske forhandlere dr. Martius dokumenter motsvarende hoslagte gjennemslagskopier, bilag 4 og bilag 5 med 3 underbilag, dessuten ett eksemplar av Riksforsikringsanstaltens årsberetning nr. 30. Disse aktstykker blev i de første møter efter ønske supplert med en rekke nærmere opplysninger og forklaringer og er, da ingen alvorlig innsigelse fremkom, fra tysk side visstnok blitt godtatt som en anslagsvis og tilnærmelsesvis korrekt legitimasjon av vårt utgangspunkt, 10 millioner kroner. Dr. Martius anslog antallet av norske sjømenn omkommet som følge av den tyske ubåtkrig til under 1000, høist 8 à 900.

Under forhandlingene om de prinsipielle spørsmål og erstatningsbeløpets størrelse viste Auswärtiges Amt den hele tid den beste vilje til å bidra til oppnåelse av et rimelig resultat. Vanskelighetene hitrørte vesentlig fra Riksfinansministeriet, forsåvidt erstatningsbeløpet angikk, og i betydelig sterkere grad fra Riksmarineministeriet, hvor det gjaldt de tyske såkalte prestigeforbehold. Auswärtiges Amt var det særlig om å gjøre i formuleringen å undgå alle skarpe uttrykk. Det måtte også ta vesentlig hensyn til at ordningen med Norge vil tjene som precedens ved senere forhandlinger mellom Tyskland og de øvrige nøytrale stater, som har tilsvarende krav å gjøre gjeldende.

Det har sikkerlig vært av avgjørende betydning for oppnåelse av noget resultat, at saken helt fra begynnelsen av fra norsk side har vært begrenset til den uinnskrenkede ubåtkrig. Der fremkom fra tysk side ikke nogensomhelst bemerkning eller forespørsel om norske erstatningskrav overfor de allierte, og forhandlingene forløp helt igjennom på en behagelig måte.

Det vilde vanskelig la sig gjøre å gjengi alle argumenter, som fra norsk side blev fremført. De almindelige synspunkter som

jeg gjentagne ganger fremholdt, var følgende:

Det tap Tyskland påførte oss under den uinnskrenkede ubåtskrig, går når hensees også til skib, fragt og ladning, op i 350 à 400 millioner kroner, praktisk talt rundt regnet 400. Man vil da skjønne, hvor overmåte moderat Norge har vært, når det allerede ved reklamasjonssakens begynnelse stillet i utsikt en mindelig ordning på grunnlag av 10 millioner kroner for tap av menneskeliv og invaliditet. Norge har derved uten omsvøp vist sin opriktige villighet til å hitføre et oppgjør av dette mellemværende. Vi var visstnokk dessuten gått inn på forutsetningen om prutning, og selvfølgelig vedstod vi det. Men på bakgrunn av det anførte kunde vi alene akseptere en temmelig begrenset nedprutning. Erstatningsbeløpet måtte jo heller ikke komme i et åpenbart støtende misforhold til det tap av verdifulle menneskeliv vårt land hadde lidt. Tyskland måtte derhos ha sig for øie de fordeler, det selv vilde ha av et rimelig oppgjør med Norge. Oppgjøret befordret det gode forhold mellom landene. Det avgav en for Tyskland særdeles gunstig precedens, når det skal ordne tilsvarende forhold med de andre land. Tysklands moralske anseelse styrkedes ved det i ordningen inneholdte humanitære moment. Man burde også være opmerksom på, at Tyskland med sin store handelsflåte selv kan komme til å stå som nøytral i en sjøkrig mellom andre makter.

Fra tysk side blev betydningen av disse momenter aldrig benektet; den blev leilighetsvis også uttrykkelig erkjent. Det blev gjentagne ganger sterkt fremholdt, at den ordning som nu skulde treffes måtte innebære et endelig, definitivt oppgjør av alle erstatningskrav i anledning av den hele sjøkrig. Var det ikke på det rene, vilde forhandlinger være hensiktsløse. Hensynet til at forhandlinger med andre stater vilde følge efter forhandlingene med Norge gjorde det tildels vanskelig for dr. Martius helt å imøtekomme våre krav og ønsker med hensyn til ordningens formulering. Man ønsket, som allerede på forhånd uttrykkelig angitt, en i formell henseende så lite iøinespringende

Om godkjennelse av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

ordning som mulig. Utkastet til ordning blev derfor ikke gitt nogen overskrift. Fra tysk side opfattes den og vil bli behandlet som en administrativ ordning, en administrativ avtale, ikke som nogen «overenskomst med fremmed stat». Den blev derfor ikke å registrere i Folkeforbundets sekretariat; heller ikke blev den å forelegge for Riksdagen. Derimot måtte den allierte Erstatningskommissjons samtykke til erstatningsbeløpets utbetaling innhentes.

Det er selvsagt at samtlige de i 487 U. 29. 9. 27 omhandlede krav blev fremsatt og best mulig forfektet. Det vil av utkastet til ordning ses, at tildels de prinsipale krav, iallfall minstekravene i realiteten er opfylt. I formell henseende måtte vi fra norsk side gi kjøp. Forholdet kan visstnokk i hovedsaken betegnes således at det ikke lykkedes Auswärtiges Amt å drive de øvrige tyske centralmyndigheter lenger enn skjedd.

Angående den i utkast foreliggende avtales enkeltheter bemerkes:

Allerede i innledningen angis avtalens hensikt, å hitføre et endelig oppgjør for sjøkrigens skadetilføielser. Som ovenfor nevnt blev det norske krav om adgang til senere å fremsette reklamasjoner, helt avvist». I legasjonens skrivelse påpekes det videre, at forbeholdet om mestbegunstigelse var formulert «således at det også skulde komme Norge tilgode, om Tyskland overfor andre land, som var nøytrale under krigen, inngikk på almindelig erstatning efter videre prinsipper enn overfor Norge. Herr Martius erklærte uttrykkelig overfor de norske forhandlere, at den i bilag 2 til nærværende skrivelse inneholdte formulering av dette punkt var ment å inneholde full garanti for at Norge aldrig skulde bli stillet tilbake i denne henseende. Det var dessuten allerede av finansielle grunner helt utelukket, at Tyskland kunde erstatte nogen av de nøytrale efter videre prinsipper. Herr Boye og jeg mener at realiteten er tilstrekkelig dekket, selvom vi hadde ønsket en annen form. Da de allierte erstatninger er omhandlet i Versaillestraktaten, kunde der, sa dr. Martius, ikke være tale om å medta den i forbindelse med heromhandlede mestbegunstigelsesspørsmål.

De uttrykk, hvori der fra norsk side er gjort forbehold om vårt rettsstandpunkt og fra tysk side om den tyske rettslige plikt, tør neppe foranledige nogen bemerkning.

Det lykkedes de norske forhandlere å opnå at torpedering uten varsel er anført som erstatningsgrunnlag uten hensyn til om senkningen fant sted før eller efter proklamasjonen av den uinnskrenkede ubåtkrig. Der blev fra norsk side ingen innvending gjort mot uttrykket «Ausgleich von Härten» o. s. v. som man fra tysk side gjerne vilde ha inn. I bilag 2 (skrivelse til den norske gesandt) er fastslått at erstatningsbeløpets anvendelse skal være overlatt den norske Regjerings skjønn. Regjeringen kan utbetale erstatning til efterlatte efter norske sjømenn som blev drept av tyskerne under hele krigen, ikke bare under den skjerpede ubåtkrig, samt til invalider. Dette blev uttrykkelig uttalt fra tysk side, likeså at den tyske regjering aldrig vilde søke å legge sig op i eller kontrollere den norske Regjerings disposisjon av beløpet.

I samme dokument omhandles de «prestigemomenter» som Riksmarineministeriet absolutt vilde ha inn i oppjøret. Det viste sig under diskusjonen håpløst å opnå dem fjernet. Kompromisset kom sluttelig til å bestå deri, at der fra tysk side kun blev uttalt et ønske om at der måtte bli tatt hensyn til disse momenter. Forhandlerne fra begge sider var fullt på det rene med og gav gjentagne ganger uttrykk for, at det var den norske regjering helt overlatt å avgjøre hvorvidt og i hvilken utstrekning den vilde ta hensyn til det tyske ønske, og at formuleringen ikke bandt nogen av partene med hensyn til den folkerettslige opfatning av de opregnede forhold. Riksmarineministeriet vilde også ha uttalt ønske om at fart med blendede lanterner skulde utelukke fra erstatning. Jeg sa at vi ved å medta det vilde gjøre oss til gjenstand for latter i Norge. Man kunde dog ikke forlange at våre sjømenn ved brennende lanterner skulde ha invitert tyskerne til å komme og torpedere. Riksmarineministeriet svarte, at dette bare kunde la sig høre forsåvidt det sperrede område angikk. Det gikk imidlertid med på sløifningen.

Om godkjennelse av den mellom Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

Erstatningsbeløpet vilde jeg ha fastsatt i kroner. Geheimeråd Martius sa imidlertid at det kunde man ikke, da beløpet alltid blev anført i mark i lignende saker, hvori Tyskland påtok sig betalingsplikt. Fra tysk side begyntes med bud på et par millioner mark. Det blev fra norsk side efterhånden drevet opover uten altfor store vanskeligheter, når bortsees fra det overskytende utover 5 millioner. Jeg hadde sagt at jeg ikke kunde anbefale hjem noget lavere beløp enn 7 millioner; men det viste sig helt umulig å få det høiere op enn skjedd. Det pekuniære resultat tør kunne betegnes som efter omstendighetene tilfredsstillende. Det motsvarer dog ca. 6 millioner kroner og vilde efter 5 % rente gi en årlig avkastning av kr. 300 000,00. Til årlig utdeling vil altså kunne anvendes endda noget mere, da jo kapitalen ikke skal utgjøre noget evigvarende fond.

Fra tysk side la man vekt på å undgå ordet ratifikasjon, da det vilde trekke tanken hen på «overenskomst med fremmed stat», hvad man ikke vilde ha. Man betrakter som ovenfor nevnt her forhandlingenes resultat kun som en administrativ ordning. I virkeligheten er imidlertid det norske forlangende om ratifikasjonsforbehold imøtekommet ved siste avsnitt i «Vereinbarungen». Den norske Regjering har full adgang til å forelegge saken på forhånd for Stortinget og, om den ønsker, hitføre ratifikasjon ved statschefen. Når fristen 15de februar er nevnt, er grunnen vesentlig den, at Riksregjeringen vil benytte den overfor Erstatningskommisjonen for å påskynde dens godkjennelse. Det er tatt i betraktning at det nye Storting først vil være beslutningsdyktig i siste halvdel av januar.

Jeg tillater mig å anbefale, at jeg, helst snarest beleilig, bemyndiges til å undertegne heromhandlede avtale.

Det er Auswärtiges Amt meget om å gjøre, at saken inntil videre hemmeligholdes. Forsåvidt spiller hensynet ikke kun til andre stater som har lignende krav, inn, men også indrepolitiske hensyn. Selv innen regjering-blokken kan der være kredser som er imot ydelse av erstatning. Får disse kredser på forhånd rede på forholdet, kan de volde ulei-

lighet. Men blir de først senere stillet overfor et fait accompli, er intet å frykte. Man vilde fra tysk side helst at intet skulde meddeles offentligheten eller uvedkommende uten nærmere avtale, og at man, når den tid kommer, blir enig om form og innhold av meddelelse til offentligheten. Hvad særlig forholdet til forespørslen fra fremmede stater angikk, kunde den ordning formentlig passe både Norge og Tyskland, at man besvarte dem således, at Norge og Tyskland ligger i underhandlinger, men at man foreløbig er avskåret adgang til å meddele noget nærmere. Dog kunde det tenkes, at Tyskland kunde få bruk for å gi en eller annen fremmed makt, som gjør lignende erstatningskrav gjeldende, en eller annen konfidentiell opplysning, og det måtte Tyskland da kunne gjøre.»

Med hensyn til de i Legasjonens skrivelse av 8de november 1927 påberopte 5 bilag bemerkes:

Bilag 1 (utkast til avtale) og bilag 2 (utkast til note fra den tyske forhandler til sendemann Scheel) stemmer helt ut med den endelige avtale av 25de november 1927 og den tyske note av samme dag. Avskrift av disse to dokumenter, ledsaget av oversettelse til norsk, vedlegges nærværende foredrag som bilag (bilag 1 og 2).

Bilag 3 angår en konkret erstatningssak i anledning av torpedering av 4 hollandske skib. Dette krav, som senere er frafalt, er uten betydning for de i nærværende foredrag omhandlede forhold.

Bilag 4 er en til tysk oversatt promemoria angående erstatning for menneskeliv. Denne promemoria — som utgjør en del av Erstatningskommisjonens ovennevnte innstilling av 10de mai 1921 — vedlegges i norsk tekst nærværende foredrag som bilag (bilag 4).

Bilag 5 til legasjonens skrivelse er en av høiesterettsassessor Boye den 28de oktober 1927 på tysk opsatt P. M., hvis vesentlige innhold er gjengitt på norsk i hans skrivelse til Utenriksdepartementet av 10de november 1927, hvorav en ekstraktgjenpart vedlegges nærværende foredrag som bilag (bilag 5). Til promemoriaen av 28de oktober 1927 knytter sig 3 lister over senkede skib m. m. Avskrift

Om godkjenning av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale.

av disse lister vedlegges som utrykte bilag (bilag 6—8).

Efterat saken hadde vært drøftet av regjeringen blev sendemann Scheel den 25de november 1927 bemyndiget til å undertegne avtalen og erkjenne mottagelsen av den tyske forhandlers note i saken. Samme dag blev avtalen undertegnet og vedkommende tyske og norske note utvekslet. En avskrift av sendemann Scheels note av 25de november 1927 med oversettelse til norsk vedlegges nærværende foredrag som bilag (bilag 3).

Høiesterettsassessor Boye har efter Utenriksdepartementets anmodning tilstillet departementet en skrivelse av 6te desember 1927, angående fremgangsmåten ved fordelingen av erstatningsbeløpet. En avskrift av denne skrivelse — uten de deri nevnte bilag (lister) — vedlegges som utrykt bilag (bilag 9).

Departementet vil anbefale at der besluttet fremsatt proposisjon for Stortinget om godkjenning av den avsluttede avtale og den dertil knyttede noteveksling.

Når saken er bragt til endelig avslutning ved erstatningsbeløpets innbetaling til

den norske regjering, vil prinsippene for fordelingen av beløpet bli fastsatt ved kongelig resolusjon. Da fordelingen bør forberedes av en komite er det Utenriksdepartementets hensikt å foreslå nedsettelse av en fåtallig komite, hvor vedkommende fagmyndigheters innsikt er representert. Departementet har tenkt sig at denne komite bør bestå av en representant for Utenriksdepartementet, en representant for Departementet for Handel, Sjøfart, Industri og Fiskeri, og en representant for Riksforsikringsanstalten.

I henhold til det anførte skal Utenriksdepartementet

innstille:

At Deres Majestet vil bifalle og underskrive et fremlagt utkast til proposisjon til Stortinget om godkjenning av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale med noteveksling av samme dag angående erstatning til Norge i anledning av forholdsregler som det Tyske Rike har truffet under krigen.

Vi Haakon, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget innbys til å fatte beslutning om godkjenning av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale med noteveksling av s. d. angående erstatning til Norge i anledning av forholdsregler som det Tyske Rike har truffet under krigen overensstemmende med et fremlagt utkast.

Utenriksdepartementets innstilling følger i avtrykk.

Gitt på Oslo slott den 23de desember 1927.

Under Vår hånd og rikets segl

Haakon.

(L. S.)

Ivar Lykke.

B. Rolsted,
kst.

Bilag 1.**Avtale mellem Norge og det Tyske Rike av 25de november 1927.**Översettelse.

Im Hinblick auf den Wunsch der Norwegischen und der Deutschen Regierung, die Frage der Entschädigung Norwegens für von dem Deutschen Reich während des Kriegs getroffene Massnahmen zu einem endgültigen Abschluss zu bringen, wird folgendes vereinbart:

Die Deutsche Regierung wird unter Ablehnung einer Rechtspflicht der Norwegischen Regierung zum Zwecke des Ausgleichs von Härten bei der Entschädigung von Familien infolge des Kriegs ums Leben gekommener norwegischer Seeleute, die sich auf unbewaffneten norwegischen Schiffen unter norwegischer Flagge befunden haben, welche von deutschen Unterseebooten ohne Warnung versenkt worden sind, einen Betrag von 6 600 000,00 (6,6 Millionen) Reichsmark zur Verfügung stellen. Dabei erklärt sich die Deutsche Regierung damit einverstanden, dass auch solche Seeleute, die invalide geworden sind, berücksichtigt werden können.

Die Norwegische Regierung nimmt den Betrag von 6 600 000,00 (6,6 Millionen) Reichsmark an. Im Hinblick auf den von der Deutschen Regierung gemachten Rechtsvorbehalt legt die Norwegische Regierung Wert darauf zu erklären, dass sich durch die vorstehende Vereinbarung an ihrem Rechtsstandpunkt, wie sie ihn während des Weltkriegs den kriegführenden Mächten wiederholt mitgeteilt hat, nichts ändert.

Es steht der Norwegischen Regierung frei, diese Vereinbarung dem Storting vorzulegen. Die Vereinbarung tritt einen Monat, nachdem das Auswärtige Amt von der Norwegischen Gesandtschaft eine diesbezügliche Mitteilung erhalten hat, in Kraft, jedoch nicht vor dem 15. Februar 1928.

Berlin, den 25. November 1927.

A. Scheel. *Dr. G. Martius.*

I betraktning av den Norske og den Tyske Regjeringens ønske om å bringe spørsmålet om Norges erstatning i anledning av de av det Tyske Rike under krigen trufne forholdsregler til en endelig avslutning, avtales følgende:

Den Tyske Regjering, som ikke innrømmer å ha noen rettsplikt dertil, vil stille til disposisjon for den Norske Regjering et beløp på 6 600 000,00 (6,6 millioner) riksmark til utjevning av ubillighet ved skadeløsholdelsen av familiene efter norske sjømenn som mistet livet på grunn av krigen og som seilet under norsk flagg ombord i norske ubevebnede skib, som uten varsel blev senket av tyske undervannsbåter. Samtidig erklærer den Tyske Regjering sig enig i at også sjømenn som er blitt invalider kan komme i betraktning.

Den Norske Regjering tar imot beløpet på 6 600 000,00 (6,6 millioner) riksmark. I anledning av det av den Tyske Regjering gjorte rettsforbehold legger den Norske Regjering vekt på å erklære at ovenstående avtale ikke medfører noen endring av dens rettsopfatning, således som den under verdenskrigen gjentagne gange er blitt meddelt de krigførende makter.

Den Norske Regjering har adgang til å forelegge denne avtale for Stortinget. Avtalen trer ikraft en måned efter at det Tyske Utenriksministerium har mottatt en meddelelse herom fra den Norske Legasjon, dog ikke før den 15. februar 1928.

Berlin den 25. november 1927.

A. Scheel. *Dr. G. Martius.*

Bilag 2.**Note fra dr. G. Martius til sendemann Scheel av 25de november 1927.**Oversettelse.

Auswärtiges Amt.

Berlin W 8, den
25. November 1927.

Herr Gesandter!

Unter Bezugnahme auf die Vereinbarung vom heutigen Tage beehre ich mich Ihnen folgendes zu bestätigen:

1) Die Deutsche Regierung beabsichtigt nicht, anderen während des Weltkriegs neutralen Regierungen allgemeine Entschädigungen wegen der deutschen Seekriegführung nach weiteren Grundsätzen zu gewähren als sie der Vereinbarung zugrunde liegen.

2) Die Verwendung des in der Vereinbarung bezeichneten Betrags zu Gunsten der Hinterbliebenen der infolge des Kriegs ums Leben gekommenen norwegischen Seeleute soll dem Ermessen der Norwegischen Regierung überlassen sein.

Die Deutsche Regierung spricht dabei den Wunsch aus, dass bei der Verwendung des Betrags die Hinterbliebenen derjenigen norwegischen Seeleute nicht berücksichtigt werden sollten, die sich auf Schiffen, die in alliierter Charter gefahren sind oder sich im Geleit unter Führung von Kriegsschiffen unter alliierter Flagge befunden haben oder die den alliierten Mächten neutralitätswidrige Unterstützung geleistet haben.

Genehmigen Sie, Herr Gesandter, den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Dr. G. Martius.

An
Seine Exzellenz
den Königlich Norwegischen Gesandten
Herrn Scheel.

Utenriksministeriet.

Berlin W 8, den
25. november 1927.

Herr Sendemann,

Under henvisning til avtalen av idag har jeg den ære å fastslå likeoverfor Dem:

1) Den Tyske Regjering har ikke til hensikt å yde andre under verdenskrigen nøytrale regjeringer noen almindelig erstatning for den tyske sjøkrigsførsel efter videregående prinsipper enn de som ligger til grunn for avtalen.

2) Fordelingen av det i avtalen nevnte beløp til fordel for de efterlatte efter norske sjømenn som på grunn av krigen mistet livet skal være overlatt den Norske Regjeringens bestemmelse.

Den Tyske Regjering uttaler i denne forbindelse ønsket om at der ved fordelingen av beløpet ikke må bli tatt hensyn til efterlatte efter norske sjømenn som har befunnet sig ombord på skib som gikk i alliert charter eller i konvoi under ledelse av krigsskib under alliert flagg eller som har ydet de allierte makter nøytralitetsstridig understøttelse.

Motta, Herr Sendemann, forsikringen om min utmerkede høiaktelse.

Dr. G. Martius.

Hans Eksellense
den Kongelig Norske Sendemann
Herr Scheel.

Om godkjennelse av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avshuttede avtale. Bilag.

Bilag 3.

Note fra sendemann Scheel til foredragende legasjonsråd dr. Martius av 25de november 1927.

Översettelse.

Die Königl. Norwegische Gesandtschaft
in Berlin.

Berlin den 25. November 1927.

Herr Bevollmächtigter.

Ich beehre mich den Empfang Ihres heutigen Schreibens betreffs der gleichzeitigen Vereinbarung zu bestätigen.

Die Norwegische Regierung hat daraus bemerkt, dass die Deutsche Regierung nicht beabsichtigt, anderen während des Weltkriegs neutralen Regierungen allgemeine Entschädigungen wegen der deutschen Seekriegführung nach weiteren Grundsätzen zu gewähren als sie der Vereinbarung zu Grunde liegen.

Die Verwendung des in der Vereinbarung bezeichneten Betrags zu Gunsten der Hinterbliebenen der infolge des Kriegs ums Leben gekommenen norwegischen Seeleute soll dem Ermessen der Norwegischen Regierung überlassen sein.

Die Deutsche Regierung hat dabei den Wunsch ausgesprochen, dass bei der Verwendung des in der Vereinbarung bezeichneten Betrags die Hinterbliebenen derjenigen norwegischen Seeleute nicht berücksichtigt werden sollten, die sich auf Schiffen, die in alliierter Charter gefahren sind oder sich im Geleit unter Führung von Kriegsschiffen unter alliierter Flagge befunden haben oder die den alliierten Mächten neutralitätswidrige Unterstützung geleistet haben.

Genehmigen Sie, Herr Bevollmächtigter, den Ausdruck meiner ausgezeichneten Hochachtung.

A. Scheel.

An

Herrn vortragenden Legations-Rat

Dr. Martius,

Auswärtiges Amt,

Berlin.

Den Kgl. Norske Legasjon i Berlin.

Berlin den 25. november 1927.

Herr Befullmektigede,

Jeg har den ære å erkjenne mottagelsen av Deres skrivelse av idag angående den samtidige avtale.

Den Norske Regjering har derav bemerket, at den Tyske Regjering ikke har til hensikt å yde andre under verdenskrigen nøytrale regjeringer noen almindelig erstatning for den tyske sjøkrigsførsel efter videregående prinsipper enn de som ligger til grunn for avtalen.

Fordelingen av det i avtalen nevnte beløp til fordel for de efterlatte efter norske sjømenn som på grunn av krigen mistet livet skal være overlatt den Norske Regjeringens bestemmelse.

Den Tyske Regjering har i denne forbindelse uttalt ønsket om at der ved fordelingen av beløpet ikke må bli tatt hensyn til efterlatte efter norske sjømenn som har befunnet sig ombord på skib som gikk i alliert charter eller i konvoi under ledelse av krigsskib under alliert flagg eller som har ydet de allierte makter nøytralitetsstridig understøttelse.

Motta, Herr Befullmektigede, forsikringen om min utmerkede høiaktelse.

A. Scheel.

Herr foredragende Legasjonsråd

Dr. Martius,

Utenriksministeriet,

Berlin.

Bilag 4.**P. M.****Angående erstatning for menneskeliv.**

Menneskeliv kan selvfølgelig ikke erstattes med penger. Billighet taler imidlertid for, at de efterlevende, som er blitt berøvet sin forsørger får en erstatning av vedkommende erstatningspliktige. I de fleste land er der lovbestemmelser herom, således i Tyskland Bürgerliches Gesetzbuch §§ 844 og 845 og i Norge Loven om straffelovens ikrafttreden §§ 19—21.

Den tyske regjering har i flere tilfelle gått inn på å betale erstatning til dem som har tapt sin forsørger ved tyske krigsskibsenkning av norske skib. Kommisjonen finner at der i mange flere tilfelle må påhvile den tyske regjering å gi erstatning for menneskeliv.

Ved beregningen av erstatningen har kommisjonen funnet det hensiktsmessig å følge prinsippene i den norske lovgivning om ulykkesforsikring for sjømenn (lov av 18de august 1911 med tilleggslover av 30te juli 1915 og 15de juni 1917 samt lov av 19de juli 1918). Etter denne lovgivning skal, når en ulykke har medført døden, sjømannens enke og barn eller foreldre hvis forsørger han var få en livrente beregnet i forhold til sjømannens årslønn i henhold til nevnte lovs § 11.

I loven av 18de august 1911 § 11 er oppstillet 6 lønnsklasser hvortil skibsmannskapet er henført.

- 1ste klasse omfatter førere på fartøier av 300 reg. tons br. eller derover.
 2nen — omfatter førere på fartøier under 300 reg. tons br., 1ste maskinister med 1ste klasses certifikat, 1ste styrmenn på fartøier av 300 reg. tons br. eller derover.
 3dje — omfatter 1ste maskinister med 2nen klasses certifikat, 1ste styrmenn på fartøier under 300 reg. tons br., understyrmenn, undermaskinister og stuerter.

- 4de klasse omfatter tømmermenn, båtsmenn, seilmakere, maskinassistenter og kokker.
 5te — omfatter helbefarne matroser og fyrbøtere.
 6te — omfatter det øvrige skibsmannskap.

Da de årslønninger som er lagt til grunn ved denne tvungne forsikring er meget lave — kun en brøkdel av de virkelige lønninger — vilde erstatningsbeløpene bli meget små.

Enke etter en skibsfører (1ste klasse) med 2 eller flere barn vil således få en livrente av kr. 1 300,00 årlig og enke etter en helbefaren matros (5te klasse) med 2 eller flere barn vil få en livrente av kr. 860,00 årlig.

Ved lov av 19de juli 1918 blev beløpene i de nevnte 6 lønnsklasser hevet således at årslønnen for

1ste klasse	blev satt til	. . .	kr. 2 700,00
2nen	»	»	» 2 000,00
3dje	»	»	» 1 600,00
4de	»	»	» 1 400,00
5te	»	»	» 1 200,00
6te	» (lettmatroser og kullempere)	blev satt til	. . . » 1 000,00
7de klasse	(det øvrige skibsmannskap)	blev satt til » 750,00

Foruten disse livrentebeløp har der vært utbetalt et fast beløp til de efterlatte efter krigsforliste sjøfolk. Det var oprindelig kr. 5 000,00, senere, fra 1ste februar 1917, kr. 10 000,00 for hvert liv. (Lov av 25de mai 1917 om øket erstatning for sjøfolk ved krigsulykke).

Kommisjonen har oppstillet følgende tabell for livrenter som man har ansett passende for de i sjømannsforsikringsloven av 18de august 1911 § 11 omhandlede bemanningsklasser.

Om godkjennelse av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale. Bilag.

	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
1 barn	1 170,00	990,00	882,00	828,00	774,00	720,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
2 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	1 170,00	990,00	882,00	828,00	774,00	720,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
3 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	780,00	660,00	588,00	552,00	516,00	480,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
4 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	585,00	495,00	441,00	414,00	387,00	360,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
5 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	468,00	396,00	352,80	331,20	309,60	288,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
6 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	390,00	330,00	294,00	276,00	258,00	240,00
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
7 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	334,29	282,86	252,00	236,57	221,14	205,71
Enke	1 560,00	1 320,00	1 176,00	1 104,00	1 032,00	960,00
8 barn	2 340,00	1 980,00	1 764,00	1 656,00	1 548,00	1 440,00
Hvert barn	292,50	247,50	220,50	207,00	193,50	180,00

Såfremt omkomne har efterlatt sig erstatningsberettigede ascendenter, beregnes der for disse de samme livrenter som de for enker.

På grunnlag av de opstillede livrenter for de omkomne sjøfolks efterlatte har kommisjonen latt erstatninger beregne efter kapitaldekningssystemet, d. v. s. det samme system som Riksforsikringsanstalten i «ulykkesforsikringen for sjøfolk» i teknisk henseende har bygget på.

For å finne livrentenes kapitalverdi, d. v. s. deres kontante verdi, som tiltrenges for at vedkommende skal kunne oppebære livrenten sålenge vedkommende er ilive, har

man benyttet de kapitaliseringsfaktorer som Riksforsikringsanstalten benytter. Til kapitalisering av enke- og ascendentrenter anvendes «Den norske Enkekasse»s dødelighetserfaringer blandt kvinner i tidsrummet 1845—1885 og til kapitalisering av barnementen «Livs- og dødstabeller for det norske folk» 1871/72—1880/81 for begge kjønn under ett, samt en rentefot av 4 pct. Til kapitalisering av forbigående invaliderenter benyttes de av Østerrike i 1902 innførte kapitaliseringsfaktorer og til kapitalisering av varige invaliderenter anvendes dødelighetserfaringer blandt det «norske folk — menn» (1891/92—1900/01) og en rentefot av 4 pct.

Bilag 5.**Ekstraktgjenpart av skrivelse fra høiesterettsassessor Boye til Utenriksdepartementet av 10de november 1927.**

Under forhandlingene overleverte jeg efter anmodning fra tysk side et P. M. om de erstatninger som var utbetalt gjennom Riksforsikringsanstalten og om av hvilke institusjoner de var utredet.

Hvad selve erstatningssummen angår skal jeg tilslutt bemerke, at denne fra norsk synspunkt må betegnes som ganske tilfredsstillende, når der tas hensyn til at erstatningen var innskrenket til skade for menneskeliv ødelagt som følge av den uinnskrenkede u-båtkrig.

Som det vil erindres var erstatningen for menneskeliv beregnet som livrenter til de efterlevende på den måte som den norske erstatningskommisjon i sin innstilling har gjort nærmere rede for anslått til ca. 10 millioner kroner.

Dette gjelder erstatninger for sjøfolk omkomne under hele verdenskrigen på torpederte, minesprengte eller forsvundne skibe, når det antas å skyldes den tyske krigsførsel.

Når man av dette beløp opnådde å få 6,6 mill. mark eller 6 mill. kroner som erstatning for omkomne sjøfolk på skibe senket efter at den uinnskrenkede u-båtkrig var begynt i 1917, må beløpet efter omstendighetene ansees rundelig.¹

Ved revisjonen av listene i sommer tok jeg bare med skibe som var senket efter den uinnskrenkede u-båtkrig begynte 1ste februar 1917, eller som før den tid var senket

¹) Der er her gått ut fra, at beløpet anvendes som forutsatt til invalideerstatninger til krigsforliste sjøfolk og som tilleggspensjoner til hustru og umyndige barn efter krigsforliste sjøfolk eller til foreldre som var forsørget av dem. Et meget stort antall av de krigsforliste sjøfolk hadde ikke hustru eller sådanne nære slektninger at disse hadde rett til pensjon.

uten varsel og opførte antallet av de med disse skibe omkomne.

På hovedlisten blev opført skibe som man kan bevise er senket av tyskerne uten varsel eller hvor det ialfall er overveiende sannsynlig. Denne liste omfatter vel 100 skibe med tilsammen ca. 550 omkomne sjøfolk.

På en annen liste blev anført fartøier ødelagt ved mine eller torpedo uten at det kan godtgjøres hvorledes, men hvor opplysningene nærmest peker i retning av at de er minesprengt. Det er tilsammen 45 skibe med ca. 300 omkomne.

Endelig blev der utarbeidet en 3dje liste over forsvundne skibe. Om disse vet man ikke bestemt om der foreligger sjøulykke eller om de er krigsforliste ved mine eller torpedo. Denne liste omfatter 22 skibe med 111 omkomne efter 1ste februar 1917.

Antallet av omkomne krigsforliste sjøfolk er i de av Sjøfartskontoret i 1918 utgitte sjøforklaringer Bd. V. angitt til 1 162.

I Norges offisielle statistikk (VII. 115) utgitt av Riksforsikringsanstalten, er antallet av ulykker på norske skibe med døden til følge forvoldt av verdenskrigen opgitt til 2 101. Herav er 2 003 omkomne ved drukning og 98 er senere avgått ved døden som følge av krigsulykken. Av de 2 101 er 1 421 nordmenn, 249 svensker, 123 dansker og 308 andre utlendinger (Jfr. VII. 75).

Av de 1 421 nordmenn er ca. 900 omkomne efter at den uinnskrenkede u-båtkrig begynte.

Et stort antall av disse må imidlertid antas å være omkomne ved at fartøiene er støtt på miner. Det er ikke bare tyske miner men også miner lagt ut av en av de allierte makter. I Nordsjøen var jo det overveiende antall miner engelske. (Under og efter verdenskrigen er ved den norske kyst funnet og uskadeliggjort 5 188 engelske og 457 tyske miner).

Om godkjenning av den mellem Norge og det Tyske Rike den 25de november 1927 avsluttede avtale. Bilag.

I erstatninger til krigsforlistes efterlatte er av Riksforsikringsanstalten utbetalt ialt ca. 21¹/₂ mill. kroner, nemlig kontanterstatninger for norske og en del danske og svenske sjøfolk på norske skibe og livrenter og avsatte beløp (premiereserver) for norske sjøfolk. Av de ca. 21¹/₂ mill. kroner er 15,1 million kontanterstatninger à kr. 10 000,00 og kr. 5 000,00. Herav er som erstatninger til efterlatte efter danske og svenske sjømenn utbetalt kr. 1 698 700,00.

Summen av de erstatninger som av Riksforsikringsanstalten er utbetalt og av-

satt (som premiereserve) for de omkomne med skibe som man kan godtgjøre eller sannsynliggjøre er senket av tyskerne uten varsel utgjør ca. 5,5 mill. kroner. Herav er ca. ²/₃ utbetalt som kontanterstatninger, mens ca. ¹/₃ utgjør avsatte beløp for livrenter til efterlatte. For de samme personer var skadeserstatningen beregnet som livrenter til de efterlatte av den norske erstatningskommisjon anslått til ca. 3,5 à 4 millioner kroner.